

תקנו

הלכות ברכת המזון קפדקפה

ויש חולקים^ט על שיעור זה ומציריכים לברך מיד^י באכילה מועטת שגם אחר האכילה הוא רעב ואם אירע ששהה אחר אכילתו יאכל מעט קודם ברכת המזון להוציא עצמו מדידי ספק שאין אנו בקיאים בזה לשער בעצמו אם אינו רעב כל כך כמו שהי' בתחלה קודם שאכל שאם הוא רעב כבתחילה ודאי כבר נתעבל המזון במעו שמי שאינו רעב ואוכל פירות או מיני מתיקה להענוג הוא שיכול להיות תאב להם יותר אחר האכילה אע"פ שלא נתעבלה ממה שהיה תאב קודם לכן לפי שכיון שמעט מעטם נתעורר לו תאוה להם וכן אפילו מי שאוכל להם ואינו רעב כשאוכל מעט מעוררת לו אכילה זו תאוה המאכל מפני שפחתה בני מעו ומרחבת אותם ויקבל המאכל אה"כ להיאבון^י אבל מי שאכל להם לרעבונו אפילו באכילה מועטת מתיישבת דעתו מעט ואינו רעב כל כך כמו שהיה ואפילו בכזית^י שאין בו כדי להשיב דעתו מ"מ אינו רעב כל כך ממש כמו שהיה וכן האוכל שאר מאכלים לרעבון וגם מי שאינו רעב אין האכילה מעוררת לו תאוה המאכל אלא תיבך ומיד אחר שפתחו בני מעו אבל אם שהה אחר אכילתו נסתמה אצטמוכא ועוב אינו הפנץ לאכול כל כך אפילו כמו שהיה הפנץ קודם שאכל ואם אחר כך חזר ותאב מעט כמו קודם שאכל ודאי בכך נתעבלה אכילה זו ואינו יכול לברך ואין אנו בקיאים בזה לכן לא ישהה כלל אחר אכילה מועטת קודם ברכת המזון ויש לחוש לדבריהם להקל בספק ברכות^י שלא יוכל לברך עד כדי הילוך ד' מילין כסכרא הראשונה. ואם אירע ששהה אחר אכילתו וחזר ואוכל להוציא עצמו מדידי ספק אי"ל לברך המוציא^י כל שלא הסיח דעתו^י וי"א אפילו הסיח דעתו כמ"ש בס"י קע"ט^י.

אבל כל שוודאי נתעבל המזון שבורך עליו נסתלקה ברכה הראשונה וכן הרוצה לפמור שתי אכילות בברכה אחת ושהה בינתיים כשיעור עיכול צריך לחזור ולברך^י:

קפה לברך ברכת המזון בקול רם ויתר פרים בברכת המזון וכו' ה' סעיפים:

א ברכת המזון נאמרת בכל לשון^א שנאמר^ב וברכת את ה' וגומר ככל לשון שאתה מברך^ג כי לא חיובך הכתוב אלא שתברך את ה' אלהיך ובכל לשון שאתה מכיר שאתה מכיר ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך תוכל לברך^ד אבל אם אינו מכיר הלשון אינו יוצא ידי חובתו ואפילו בלשון הקודש שאין אני קורא בו וברכת את ה' אלקיך

כדלעיל ס' קסו ס"ב.

מה וי"א שם, והוא כדעת הראש דבס"י קעט ס"א, ולעיל שם ס"ז וע"פ.

מו הרב רבנו יונה ור"ן בס"י קעט ס"א, ולעיל שם ס"א וע"פ. וראה לעיל שם ס"ד ולהלכה פסק רבנו – דפסק ברכות להקל.

מז וי"א שם. וכ"ה בספר ברה"ג מ"ה ה"ט. לוח ברה"ג פ"ו ה"ט. ולענין אם צריך לחזור ולשול לברך ענ"י, כשהסיח דעתו, ראה לעיל ס' קסד ס"ב.

סימן קפה

- א** תשנה סוטה לב, א. מור ושל"ע ס"א.
ב דברים ח, י.
ג סוטה לב, א. מור ולבוש ס"א.
ד ראה תוס' סוטה שם ר"ה ברכת המזון.

לט וי"א שם (ורא"י הסי' שם), שבה אין שייך לומר כל לשוני תאב כי – היא לפי שיטתו ודדאי הוא דעב

מיד, איב להמ"א ס"ד שאין זה ודאי (וכמש' בפנים) י"ל בדבון התלמוד היו בקיאים, אי"כ ודאי דר' יוחנן פליגי אר"י.

מ ודאי לקמן ס' קפ ס"ז לענין שתי.

מ ודאי מיד כשדויה רעב כמו שהי' בתחלה, וכדלקמן בסמך. וראה כדי השלחן ס' פ סק"כ, ודויה לפחות אחר שיעור אכילת פרום.

מא וי"א שם.

מב ראה ס' תריס ס"א, דכשיעור כותבת הגפה מתיישבת עליו דעתו.

מג ע"י באור ברה"ג ע' 163 הדיוט כיון שאכל רק מעט ואינו מחוייב בהמ"א מ"ח.

מד שהיה הוא ספק אם נתעבל, ולכן ספק אם לברך המוציא, ומפני בהמ"א שהוא מ"מ – להקל,

הלכות ברכת המזון קפה

כיון שאינו מבין תיבות הברכה שמוציא מפיו¹ (ע"י בסי' תלד במ"א סק"ו) והיינו משום דביטול סגי בלבד² כמ"ש בחי"י ס"ק י"א" משא"כ בהמ"ז צריך שיוציא בשפתיו כדלקמן³) ואע"פ שיודע למו מברך וכוונתו לברך ה' בתיבות אלו⁴ וכ"ש אם לבכו פונה לדברים אחרים בשעת אמירת הברכות אע"פ שמבין לשון הקודש⁵ ולכן הנשים ועמי הארץ שאינם מבינים לשון הקודש חייבים לברך ברכת המזון בלשון שמבינים ולא בלשון הקודש וכן אינם יוצאים בשמיעה מהמברך בלשון הקודש ביומון⁶ אלא יברכו לעצמן בלשון שמבינים⁷.

ויש אומרים⁸ שבלשון הקודש יוצא אדם ידי חובתו אע"פ שאינו מבין הלשון משא"כ בשאר לשונות ולכן הנשים ועמי הארץ יוצאים ידי חובתם בשמיעה מהמברך ביומון בלשון הקודש וכן נוהגים⁹ אע"פ שראוי להמיר כסברא הראשונה¹⁰:

ב וכל זה בברכת המזון אבל בשאר ברכות כין ברכת הנהנין כין ברכת המצות¹¹ ואפילו קידוש לשבת¹² שהוא מן התורה¹³ יש אומרים¹⁴ שיוצא ידי חובתו בכל לשון אפילו אינו מבין וכן בהלל¹⁵.

משא"כ במגילה¹⁶ ובקריאת שמע¹⁷ ובתפלה¹⁸ שבמגילה נאמר בה"ב¹⁹ ואל היהודים ככתבם וכלשונם למעט שאר לשונות כשאין מכירין²⁰ ובקריאת שמע נאמר²¹ שמע בכל לשון שאתה שומע²² כלומר מבין²³ אבל אם אינו מבין הלשון אפילו הוא לשון הקודש²⁴

אילה רבה ס"ק ב. וראה חלקת יואב מהד"ת ס"א.
טז ראה מ"ז שם ובמ"א שם ובמ"א קצ"ב ס"ק ה. וראה לעיל ס"י סב ס"ב ר"כ במתב רבמ"ז צ"ד שכן הלשון. וראה לקמן סוף ס"ב.
יז וכן לקמן בדיעה הב' וכן חילק בינהם, וז"ל בתוס' המצוות לקמן בסמך. ועל"פ ס"י סב הכוין רק ברכות המצות. וראה גם לעיל ס"ה ה' ס"א לקמן ס"י ר"ו ס"ד. לקמן ס"י תקכו קו"א ס"ק א. ולענין ספר"ע ע"י לקמן ס"י תפ"ט ס"י.
יח ובדיעה הב' רלקמן לא פירש אם חלוק גם בקידוש. וראה לקמן ס"י רע"א ס"י לעיל ס"י סב ס"ב.
יט כדלקמן רס"י רע"א.
כ תוס' רפ"ז דסוטה ד"ה קריאת שמע. מ"א ס"י סב ס"ק א. וראה גם רא"ש ברכות פ"א ס"ד בשם הראב"ד. לקמן ס"י תקכו קו"א ס"ק א.
כא לדברי רב"ל, כדלקמן בסמך. וראה גם לעיל ס"י סב ס"ב.

כב שרק בלה"ק יוצא אף שאינו מבין (משנה מגילה ז, א. מור ושול"ע ס"י תר"ג ס"ה). אבל בשאר הלשונות אינו יוצא אלא כשמכיר הלשון (גמ' שם יד, א. מור ושול"ע שם ס"ט).
כג שאף בלה"ק אינו יוצא אלא כשמבין פסוק ראשון, כדלקמן בסמך. וע"י לעיל ס"י סב ס"ב.
כד שאף בלה"ק אינו יוצא אלא כשמבין ברכה ראשונה, כדלקמן בסמך. וז"ל לעיל ס"י קבר ס"ב.
כה אסתר ה, פ.
כו מגילה ז, א (לענין מגילה שאינה כתיבה בלשון הקודש). שם יד, א (לענין קרא בווינות כשאינו מכיר).
כז דברים ו, ד.
כח ברכות ו, א. וברע"א ס"י סב ס"ב.
כט רמב"ם הל' ק"ש פ"ב הל' י"ז.
ל אף ליעת הרי"א דעל"פ ס"א לענין ברה"ב, מומעם רעד כן מצות כוונה.

ה תוס' ברכות מה, ב ד"ה שאני. הרב רבנו יונה שם (לג, א ד"ה ויטאה). רא"ש פ"ז דברכות ס"י. מרדכי שם רמז קנה. הנה סטור ושורעי ס"י קצ"ג ס"א כתוב אם אינו מבין אינו יוצא בשמיעה, וכן הלבוש שם ס"א מחלק בהדיא בין המברך ובין השומע, ואחריו ומשכו העולות תמיד שם ס"ק ב ותי"א שם ס"ק ב. אבל התעניין בנחי' מגידה ית, א (הוא ברא"ש שם). יראה לענינים דאי אפשר חלקק בהכי. וכן משמע בסור' הל' רוצ' להדיא, וכן משמע בב"י שם בשם המגיד משנה הל' מגילה פ"ב הל' ד. ורמב"ן מגילה יז, א ד"ה הרב והרשב"א שם יז, ב ד"ה אבל, ע"ש ודוק ותשכח דהכי הוא. וברא"ש והרב רבנו יונה הנ"ל כתבו בהדיא אלא צריכה לברך ברכת המזון בלשון שמבינות. וכן יש פירוש בדת השור' ושורעי שלאן רוקא שמיעה אלא אף כשמבכרת בלה"ק אין יוצאות כשאין מבנות. דק"א כלבוש ועולות תמיד ותי"א הנ"ל. וע"י במ"ש בסי' סב ס"ב וסי' קכ"ז ס"ב (וע"י לקמן ס"י רע"א ס"י לענין קידוש, שמהלך בהו כין שמועת לעברכת בעצמה. וראה לקמן ריש ס"ב). וראה לעני"ב תת"פ ע' 59.
1 ולקמן ס"י תלד ס"ה, ולענין בשול' המזן אע"פ שאינו מבין פירוש המילול – יצא י"ה.
**2 כלונתי, אף שברובן צריך להוציא בשפתו, מ"ט אינו מוכיח – כדלקמן ס"י תלד ס"י ובקו"א ס"ק ב. וראה גם לקמן ס"י תקכו בקו"א ס"ק א.
3 לפעני הוא ס"י ב.
4 ס' מעיק' ג.
5 ראה ערוך השלחן ס"ק ו.
6 ע"י במ"ש לעיל בסי' [נס] ס"ה לענין ק"ש, וש"נ. וראה אהלי שם ח"י ע' קנה. וראה אנ"ק ח"ה ע' שלב.
7 יג תוס' ורבינו יונה ורא"ש שם. סור ושורעי ס"י קצ"ג ס"א.
8 רבינו יונה ורא"ש שם.
9 יד רא"ש ונרדכי שם בשם רש"י דמחנה למגילה בסי' תר"ג ס"ח וט. תוס' ורבינו יונה שם בשם יש אומרים.
10 ורכיב שמה ס"י קצ"ג אות א. ותי"א בסי' קצ"ט ס"ז. בי"ח ס"י קצ"ג ד"ה ומ"ש ולק"ך. ס"ז ותי"א ס"י קצ"ג ס"ק ב.**

לא יוצא ידי חובתו אלא א"כ הבין ונחמיון כפסוק ראשון שעד כאן מצות כוונה ומכאן ואילך מצות קריאה⁸⁷ ומצות קריאה יכול לקיים אף שאינו מבין הלשון כמו בהלל⁸⁸ ומגילה⁸⁹ וכן תפלה הואיל והכוונה מעכבת בה אפילו בדיעבד בברכה הראשונה⁹⁰ דינה כקריאת שמע⁹¹ אבל שאר ברכות הו"ן מברכת המזון אין הכוונה מעכבת בדיעבד⁹².

ויש אומרים⁹³ שכל הברכות הן בברכת המזון לענין זה שאינו יוצא ידי חובתו כשאינו מבין הלשון לפי סברא האחרונה בשאר לשונות ולפי סברא הראשונה אפילו בלשון הקודש שכל מה שתקנו חכמים⁹⁴ תקנו כעין של תורה⁹⁵ וכמו שבברכת המזון אין אני קורא בו וברכת את ה' כשאנו מבין תיבות הברכה או שלכבו פונה לדברים אחרים ה"ה בשאר ברכות לא יצא ידי חובת הברכה.

משא"כ בהלל ובמגילה שאין בהם אלא מצות קריאה לעכב⁹⁶ כמו בקריאת שמע מפסוק ראשון ואילך⁹⁷ יכול הוא ג"כ לברך על קריאה זו אף שאינו מבין בלשון הקודש כמו שעם הארץ שיועד לקרות בתורה עולה ומברך עליה בציבור אף על פי שאינו מבין קריאתו⁹⁸ ואפילו⁹⁹ בזמן הזה שהעולה הוא אינו קורא בעצמו¹⁰⁰ אבל כל הברכות לא תקנו אותם כדי לקרותן אלא לברך את ה' כמו שכתוב בברכת המזון וברכת את ה' אלהך לפיכך אם אינו מבין התיבות שהן עיקר הברכות או שלכבו פונה לדבר אחר בשעת אמירתן לא בריך כלום אפילו בירך בלשון הקודש לפי סברא הראשונה.

(ותיבות עיקר הברכה הן בירך ה' ומלכותו¹⁰¹ וענין שמברך עליו כגון בורא פרי האדמה או שהחל נוהג ברברו וכן בברכות המצות אבל שאר נוסח הברכה בברכות הארוכות ואפילו תיבות המעכבות אפילו בדיעבד כגון ברית ותורה בברכת הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלים¹⁰² אין מעכבות אלא אמירתן ולא הבנתן לפי שאין שם ברכה עליהן לומר שכיון שאינו מבין אינו מברך ה' אבל כל ברכה שפותחת והוחמת בברך מעכבת הבנתה בפתחתה ובחתימתה ואפילו הן ברכות רבות סמוכות זו לזו כמו ברכת קריאת שמע.

ואין הוגות לברכות התפלה מברכה שניה ואילך שאין הבנתן מעכבת בדיעבד לפי שכל ברכת התפלה הן מצוה אחת ג' ראשונות קעבר שמסדר שבה לפני רבו וי"ג אמצעות קעבר שמבקש פרס מרבו וג' אחרונות קעבר שקיבל מרבו ונפטר ונוטל רשות¹⁰³ ולכן אי

לא ברכות יג, ב, ומלעיל ס"ה ס"ה.
לב אף כשאר לשונות אפילו אינו מבין, וכדלעיל ושי"ג.
 וראה ח"מ וציונים.
לג מגילה יח, א – רד"ה"ש ונאכל בלח"ק אף שאינו מברך.
 וכתבא לקמן בספנון (ברכת היש אומרים).
לד כדלעיל ריש סי' קא ושי"ג.
לה שאף בלח"ק אינו יוצא אלא כשנמנו ברכה ראשונה, כדלעיל סי' קבד סי"ב.
לו רק לכתחלה, כדלקמן בסוף המעוף ושי"ג.
לז משועמנות הרב ברינו יונה בברכת (לג, א ר"ה ג' ונראה).
 והרא"ש וי"ד דברכות ס"ג, שלא התירו בלח"ק כשאנו מבין אלא במגילה מומעם פרסומי ניסא, וראה גם תוס' שם מה, ב ר"ה שני, מרדכי שם רמז קנח.
לח גם כשאר הברכות משום וברכת שנאמר בברכת המזון, כדלקמן בספנון, וראה גם לעיל רס"י קסו.
לט כדלעיל סי' קאט מ"א ושי"ג.
מ מתיגיה יח, א: מצות קריאה ופרסומי ניסא (והרב רבנו יונה והרא"ש שם דקטו פרסומי ניסא ולא החזירו

מצות קריאה היינו דחושנו פרסומי ניסא בני בקריאה לחודה, וחדעו שהרי פרסומי ניסא בדיעה נדיר, ולכן אשה שאינה מבינה בלח"ק תשמע בלשון שנבינה ולא בלח"ק, כח"ש הר"ן במגילה שם (ד, ב ר"ה אבל קרין).
מא שנאמן ואילך מצות קריאה כדלעיל.
מב מור ויעו"ש סי' קלה סי' מ"א שם ס"ק ה ופי' קלמ' ס"ק ד, וראה גם הל' ת"ת פ"ב הל"ב, וראה הערות וציונים שם ע' 574.
מג כ"ה ברפ"ר, ובלוח התקין שם "זכ"ש" ובקוד"ש הוכיח שצ"ל "ואפילו".
מד דברי מהר"ם ברכות פ"ב ס"ק כג, מ"ו סי' קאט ס"ק ג.
מ"א סי' מו ס"ק ח, לעיל שם ס"ו.
מה ראה לקמן סי' ריד ס"א, דכל ברכה שאין בה שם ומלכות אינה ברכה, ושי"ג, וראה לעיל סי' ה, כיצד לכוון בשמחת.
מו כדלקמן סי' קפו ס"ד ושי"ג.
מז כדלעיל סי' קיב ושי"ג.

הלכות ברכת המזון קפה

תקיט

אפשר לומר זו בלא זו כמו שנתבאר בס' (ק) ס"ט¹⁰¹ לפיכך כיון שהבין ונתכוין בברכה ראשונה שהיא עיקר סידור שבחיו של הקב"ה¹⁰² לא הצריכו לחזור ולהתפלל כיון שקיים עיקר מצות חכמים שסידר שבחיו של מקום בפיו ובלבדכו בברכה ראשונה שזהו עיקר מצות התפלה שהרי אם לא כיון לבו בברכה ראשונה אע"פ שכיון בכל שאר התפלה לא יצא ידי חובתו אבל בברכות קריאת שמע שכל אחת מצוה בפני עצמה כמו שנתבאר שם¹⁰³ אין הבנה וכוונה של זו מועלת כלום (לו).

ולענין הלכה ספק ברכות להקל בדיעבד אבל לכתחילה צריך ליהדר בכונת הברכה¹⁰⁴ וכפרת ברכת המזון כיון שיש אומרים שאפילו בדיעבד לא יצא¹⁰⁵:

ג. לא יברך אדם ברכת המזון בלבד ואם בירך יצא¹⁰⁶ והוא שהוציא בשפתיו אלא שבידך בלחש כל כך עד שלא השמיע לאזנו אלא בידך בלבד אבל אם לא הוציא בשפתיו כלל אלא הרהר בלבד לבד לא יצא שהרהור אינו כדבור¹⁰⁷.

ומ"מ אם מחמת חולי או אונס אחר אינו יכול להוציא בשפתיו צריך להרהר בלבד¹⁰⁸ כמו שהצריכו החכמים לבעל קרי קודם שביטלו תקנת עורא¹⁰⁹ אם אין לו מים לטבול שהרהר בלבד ברכת המזון¹¹⁰ הואיל והוא מן התורה¹¹¹.

אבל מי שהוא אנוס ואינו יכול להוציא בשפתיו שאר ברכות שהוא חייב בהן מדברי סופרים א"צ להרהר בלבד¹¹² מן הדין כמו שלא הצריכו לבעל קרי להרהר בדברי תורה¹¹³ שהיה מותר להרהר כל היום בדברי תורה¹¹⁴ כיון שאינו יוצא ידי חובת הברכות בהרהור אלא שאעפ"כ יש לו להרהר הברכה שנתחייב בה כי ה' יראה ללבב ליתן לו שכר המוחשבה¹¹⁵ וכמ"ש¹¹⁶ אמרו בלבבכם וגו'.

(וכן יעשה החולה אפי' בברכה שלא נתחייב בה אלא שמכיוא עצמו לירי חובב כגון ברכת הנהנין אבל הבריא שהוא אנוס ואינו יכול לבטא בשפתים מפני המקום שאינו נקי בענין שאסור לדבר ומותר להרהר כמ"ש בס' ס"ב¹¹⁷ או מפני אונס אחר¹¹⁸ לא יהנה מעולם

ס שם בחשונה לענין בעל קרי לפני הרב רבנו יונה שם וסייעתו.

סא ראה מ"מ גי' ציונים. וראה הל' לתלמוד תורה פ"ב ד"ב: וכל מה שלומר בהרהור לבד ואפשר לו להוציא בשפתיו ואינו מוציא אינו יוצא. וראה הערות ציונים שם ע' 517.

סב בלח התקון רפוס וצאמאר הגיהו: בדברי תורה ובברכות של קיש' (הדיוני מה שמבואר במגשה שם שבעל קרי לא יברך לא בברכות קיש' ולא שאר ברכות בדברי סופרים). אבל בקוה"ש ב' שתקון זה למותר.

סג הרב רבנו יונה ברכות פ"ב מו. ב ד"ה לא יברך. דמ"א בס' י"ז ענין תפלה.

סד צד"ה לענין תפלה. וה' ארוחת חיים כשם שפסקא דרב כהנא פ' כה. ב"י ס' כב ד"ה צריך וס' ד' ד"ה כתוב בא"ח. ובי"ה לעיל ס' צד מ"ז. וראה לעיל ס' סב שם שהביא מדרש עה"פ אמרי האוינה וגו', וש"ל.

סה סעף ג.

סו ע"י ב"ש ס"י סב (כגון שקם בילה מנפתת וא"א לו לשלול דיו, שאסור לדבר ומותר להרהר). דאין הדיון דומה לדאיה, ובגמרא דבריו צ"ע, ע"י ב"ש שם (לא הגיע לדיון). ראה רד"ה חיים (ברכת המצות ח"ז ס"ב ב).

הע"ב (ירמיה') ח"ה ע'.

מח סעף א וש"ל.
מט ראה אלה רבב ס' קא ס"ק א. וראה גם לעיל ס' ס' ס"ה. וראה לקו"ש ח"כ"ב ע' 117 הערה 34.

נ כדלעיל רס"י קא.
נא וראה גם לעיל ס' ס' ס"ג.

נב ובי"ה לעיל רס"י ה. סרר בה"ג פ"ט ה"ג.
נג כדלעיל ס"א. וראה תהלה לדר' ס' קנז ס"ק א.

נד ברכות פ"א א"ב. וראה גם לקנז ס' ר' ס"ה, ובהל' שחיטה ס' א' ס"ק מדיה, שכתחלה צריך להשמיע לאוזניו.

נה שריי' ברכות שם ע"א ר"ה בלבו. והרב רבנו יונה שם ד"ה גמ' לא יברך, ובמשנה כ, ב ד"ה מתינ' בעל קרי. רא"ש שם פ"א ס"ה. טור ושו"ע ס"ב. ולענין הרהור בק"ש ותפלה ותלמוד תורה ושאר ברכות ראה לעיל ס' סב ס"ג וש"ל.

נו דמ"א ס"ק א.
נז ראה לעיל ס' פה ס"א.

נח שם שם כ, ב וכרז כחמ"א שם. וכ"כ הרב רבנו יונה שם ר"ה מתינ' בעל קרי. ורא"ש שם. והתוס' שם ר"ה רוב.

נט בגמרא שם סא, א. וראה כינס תורה ח"ה ע' קל.

הזה בלא ברכה ^{טו} אע"פ שמהרהר אותו בלבו כיון שאינו יוצא ידי חובתו בהרהור (ביעבר). ויש אומרים ^{טז} שכל הברכות אפי' ברכת המזון יוצא אדם ידי חובתו בהרהור (ביעבר ואינן דומות לקריאת שמע ^{טז} שנאמר בה ודברת כמ" ורהרו אינו כריבור אבל כברכת המזון לא נאמר ודברת אלא וברכת והמברך בלבו ג"כ שם ברכה עליה ^{טז} והעיקר כסברא הראשונה ^{טז} ומ"מ כשאר ברכות שהן מדברי סופרים יש לסמוך על זה בשעת החק ולצורך גדול ^{טז}:

ד בעל הבית שאוכל עם בניו הקטנים ^{טז} שהגיעו לחינוך ברכת המזון ואינן יודעים לברך או עם אשתו שאינה יודעת לברך ^{טז} צריך לברך בקול רם כדי שישמעו ויצאו ידי חובתן ^{טז} אע"פ שאינם מוזמנים עליהם ^{טז} וטוב שיאמרו עמו מלה מלה לפי שאי אפשר לכוין ולשמעו ^{טז} כמו שנתבאר בס' קפ"ג ^{טז} (וכן בקדוש ^{טז} והבדלה):

ד אע"פ ששתוי יין אסור בתפלה עד שיסיר יינו מעליו אע"פ שיכול לדרב לפני המלך ואינו משתבש כמו שנתבאר בס' צ"מ ^{טז} מברך הוא ברכת המזון ^{טז} כל שיכול לדרב לפני המלך אפילו אינו יכול לדרב כראוי שמדבר וניכר מדוברו שהוא שתוי ^{טז} אלא שאינו נכשל ומשתבש ^{טז} שנאמר ^{טז} ואכלת ושבעת וברכת וגו' ואחר שביעה פעמים שהוא שתוי ^{טז} ואע"כ חייבה התורה לברך ^{טז}.

אבל אם הוא שכור שאינו יכול לדרב לפני המלך בלא שבוש יש אומרים ^{טז} שאינו מברך ברכת המזון שברכת שכור תועבה כמו שתפלתו תועבה כמו שנתבאר בס' צ"מ ואם בורך יש להסתפק אם צריך לחזור ולברך כשיפיג יינו בעוד שלא נתעבל המזון שבכמיו ^{טז} כמו שהזכירו בתפלה לחזור ולהתפלל כשיפיג יינו כיון שברכת המזון אינה חמורה כל כך כמו תפלה שהרי שתוי מותר לכתחלה בברכת המזון ולא בתפלה.

וכן יש להסתפק במי שכיר ברכת המזון ואח"כ מצא צואה כנגדו או בצדו תוך ד' אמות ^{טז} במקום שראוי להסתפק בו בצואה וצריך לברקן קודם שיכרך שם ופשע ולא ברק בענין שבתפלה צריך לחזור ולהתפלל משום שנאמר וזה רשעים תועבה כמו שנתבאר בס' ^{טז}

י"ח ע"י המבדק בימנו. וראה גם לעיל סי' נט ס"ד לענין ברכת ק"ש, שאף שיכול להוציא יאמרו בנחת עם הש"ץ. וראה גם לקמן סי' ריב ס"א. סי' תקנא ס"ד.
פ מ"א שם. ועי' לקמן סי' רעא ס"ג, שאם אינה מבינה לה"ק תאמר עמו מלה מלה.
פא סעף א.
פב ירושלמי פ"ק הרינומת ה"ד. מור וש"ע ס"ד.
פג תוס' ברכות ס"ג. ואלה רבה ס"ק ד. קרבן נתנאל עירובין פ"י ס"ה אות ב. די אהרין דוב"י.
פד ח"א ס"ק ג. וראה גם נדרת הבאר הגולה בשו"ע שם. אלה וזמא ס"ק ג. ואלה רבה ס"ק ד. קרבן נתנאל עירובין פ"י ס"ה אות ב. די אהרין דוב"י.
פה רבס"ח.
פו ועי' לעיל סי' צט ס"ב. סי' קעד ס"ב.
פז תוס' עירובין ס"ד, א ד"ה רבה ס"ק ד. ורא"ש עירובין פ"ו ס"ה. ירושלמי ג"ל מירי וקא בשתי.
פח תוס' שם. ורא"ש עירובין שם. ש"ע ס"ה. לפירוש המ"א שם. ועי' הרב דבינו יונה ברכות שם ד"ה שכור.
פט כדלעיל סי' קפד ס"ג.
צ כדלעיל סי' פד ס"ג וש"ל.

סז ראה לעיל סי' קמ"א וש"ל.
סח רמב"ם הל' ברכות פ"א הל' וסמ"ד עשין כו הל' ברכות שבסעודה. בפ"י הבריות דברכות טו, ב. וראה שם צמח צדק אהר"י סי' קנ"א ס"א.
סט שבהן גם הריב"ם מורה שאין יוצא י"ח בהרהור – ראה בס' מנשה הל' ק"ש פ"ב הל"ה. ב"ח סי' סב ד"ה גמ"ש ובלבד.
ע השנת דרב"ד ברכות פ"ג (יב, א) ד"ה יצא. ב"ח שם.
עא ראה מ"א סי' קא ס"ק ב.
עב מור וש"ע ס"ב. מ"א ס"ק א.
עג ראה תהלה לדוד ס"ק א.
עד ראה לעיל סי' קמ"א סוף סמ"ג. הרינו אפילו לא אכל ענבה, וש"ל.
עה ראה לקמן סי' קנ"ג ס"א. ובס"י ס"ב. הרינו לא רק בבני ובני כותו, וש"ל.
עו כד בו סי' כה. שו"ע ס"ג. וראה מ"א ס"ק ב.
עז כדלקמן סי' קצ"ג לענין נשים. שם ס"ט לענין קטנים. ועי' ימנו אפשר להוציא אף הבקר, כדלעיל סי' קנ"ג ס"א. לקמן רס"י קנ"ג.
עח ח"א סי' קנ"ג ס"ק ב.
עט סעף ג'. לענין שורע לברך ומבין לה"ק, אלא שיצא

תקבא הלכות ברכת המזון קפה

ע"ז⁸³ אם החמירו ג"כ בברכת המזון להצריכו לחזור ולברך משום פשיעותו כיון שברכת המזון אינה חמורה כמו תפלה לענין שתוי⁸⁴.

(ומכאן אתה למד שהשתוי ג"כ אסור בקריאת שמע כמו בתפלה⁸⁵ שהרי מי שקרא קריאת שמע במקום שראוי להסתפק בו בצוואה הצריכוהו לחזור ולקרית כמו שהצריכוהו בתפלה כמו שנתבאר בס"י ע"ז וברכות קריאת שמע הן בקריאת שמע עצמה⁸⁶).

וכן יש להסתפק אם פסק באמצע ברכת המזון אפילו כשתיקה ושהה כדי לגמור את כולה מחמת איזה אונס אם צריך לחזור לראש כמו שהצריכוהו בתפלה לדברי הכל⁸⁷ (הואיל והיא חמורה כתפלה לענין הפסקה שאין מפסיקין בה מפני היראה והכבוד כמו שנתבאר בס"י קפ"ג⁸⁸ או שמא כיון שאינה חמורה כתפלה לענין שתוי וכן לענין הפסקה בדיעבד שלא הצריכוהו לחזור לראש בברכת המזון⁸⁹ כמו שהצריכוהו בתפלה⁹⁰ יש לומר שהוא הדין אם שהה כדי לגמור את כולה).

(וספק ברכות להקל שאף שברכת המזון מן התורה⁹¹ מ"מ זה שצטרף לחזור לראש ולברך משום שברכת שכור תועבה או משום שזבח רשעים תועבה שפשע ולא ברק המקום או משום ששהה כדי לגמור את כולה מחמת אונס ולא כרצונו אינו אלא מדברייהם).

ויש אומרים⁹² אפילו שכור שאינו יכול לדבר לפני המלך כלל מברך ברכת המזון שנאמר ושבעת וברכת ואחר השביעה פעמים שהוא שכור.

ולכתחלה יש לחוש לסברא הראשונה ולברך קודם שבא לידי כך ואם אירע שנשחבר אעפ"כ יברך ברכת המזון כסברא האחרונה כי הוא ספק של תורה ולהחמיר⁹³.

ולפי סברא האחרונה גם בקריאת שמע וברכותיה לא נפטר השתוי⁹⁴ אלא השכור לבדו⁹⁵ כי מה שהחמירו בהן לחזור ולקרית כשפשע ולא ברק המקום ולא החמירו כן בברכת המזון אינו משום שהן חמורות ממנה לענין שתוי אלא לענין שכור לברך לפיכך לכתחלה יש לחוש לסברא הראשונה ואם אירע ששתה לא ימנע מקריאת שמע מפני שהוא ספק של תורה⁹⁶ וכל הקורא קריאת שמע אפילו מספק צריך לקרותו בברכותיו כמ"ש בס"י ס"ז⁹⁷.

וישאר כל הברכות כולן יכול לברך אע"פ שהוא שכור⁹⁸ כמ"ש בס"י צ"ט ואף להאומרים⁹⁹

צא סעף יא, לענין ק"ש ותפלה.

צב תוס' ריא"ש שם, ש"ע שם.

צג וירושלמי שם, לגריסת המדרכי עירובין רבנו תקיב, ד"קעק הא' שלפנני דמיייר בשתוי. רמ"א סי' צג ס"א.

אליה וזמא ס"ק ג ואלה רבה ס"ד.
צד אליה וזמא ורבה שם, וראה תהלה לחדו סי' מה ס"ק ב.

צה כדלעיל סי' קר ס"ד, אבל לענין ק"ש ושא"ד מנהלוקת בוח, כדלעיל סי' מה ס"א, נ"א סי' קפג ס"ק יא, וראה לעיל שם סי' מה אף לענין מגילה התקיעת שופר, וש"ג אף לענין פסח"ה והלל.

צז סעף יא, וראה לעיל סי' קר ס"ד.

צז א"כ כשפסק במידו באמצע הברכה, לחס חמדות ברכות פ"א אות קיג, ש"ירי כנסת הגדולה סי' קפג

הגב"י אות ו', וראה גם לעיל סי' קפג ס"א.
צח ולענין ק"ש וברכות ק"ש ראה לעיל סי' קר ס"ד.

צט ע"י עולת תמיד ס"ק ג, אליה וזמא ס"ק ה.

ק ירושלמי שם, לפירוש הרב רבנו יונה שם, תוס' ורא"ש ברכות שם לגריסת ופירוש מעניני יו"ט שם אות ד, ומלמשי יו"ט ס"ק א, לבוש ס"ד"ה, ודר תרונה קנג, ב, הובא במ"א ס"ק ג.

קא נ"א שם, ס"ז סוף ס"ק ב.

קב מעניני יו"ט ברכות פ"ה ס"ט אות ד, נהלה צבי סי' צג ס"ק א.

קג ירושלמי שם, לגריסת המדרכי שם, לסברא האחרונה דמיייר בשכור.

קד כמבאר במ"א ס"ק ג לענין ברכת המזון.

קה סעף א.

קו ירושלמי שם (לסברא האחרונה), רמ"א לעיל סי' צג ס"א, אליה וזמא ס"ק ג ואלה רבה ס"ד ד, ואף לסברא הראשונה), ולענין ברכת בהנים ע"י לעיל סי' קכח מ"א, קז לעיל סי' ב.

תקבב

הלכות ברכת המזון קפה-קפו

שהכוונה מעקבת בכל הברכות מ"מ השכור יש לו כוונה שהרי הוא כפקח לכל דבר ולכל עונשין שבתורה דינו כמתכוין כמ"ש בחושן משפט סימן רל"ה^ה אלא לקריאת שמע ולתפלה שהן צריכות כוונה מעולה אין כוונת השכור חשובה כוונה ותועבה היא כיון שהיא משובשת שהרי אינו יכול לדבר לפני המלך בלא שיכוש אבל בשאר ברכות די בכוונה כל שהוא אע"פ שהיא משובשת:

קפו אם נשים וקמנים הייבים בברכת המזון וכו' ד' סעיפים:

א נשים הייבות בברכת המזון^א וספק הוא אם הייבות מן התורה^ב מפני שהוא מצות עשה שאין הזמן גרמא או אינן הייבות אלא מדברי סופרים מפני שנאמר^ג על הארץ הטובה אשר נתן לך והארץ לא נתנה לנקבות להתחלק אלא לזכרים ובנות צלפחד חלק אביהם נטלו שהיא מיוצאי מצרים^ד.

אבל כהנים ולוים היו להם ערי מנרשה.

וכן גר שנכנס לרת ישראל^ו ונלוה עליהם ונטפל אליהם ונחשב כאחד מהם לכל המצות הנוהגות בהם ולהם ניתנה הארץ למורשה נתחייב גם הוא כאלו ניתנה גם לו שהוא והם עם אחד הוא לכל דבר^ז משא"כ בנשים שהם עם בפני עצמם^ח וכן כהנים ולוים אם לא היה להם ערי מנרש לא היו מתחייבים במצוה זו מפני שניתנה הארץ לישראל לפי שהם שבט בפני עצמן^ט ואינם מפלים לישראל וגם הם חלוקים מהם במצות הרבה^י.

ועבדים שאינם משוחררים אע"פ שהן זכרים אינם כגרים אלא כנשים^{יא} כמו שלמדו חכמים על עבדים בגדה שזה לה לה מאשה^{יב} שכל מצוה שהאשה פטורה גם העבד פטור כמ"ש בס"י מ"י^{יג}:

ב וספק של תורה להחמיר לענין שהן אינן מוציאות ידי חובה את האנשים החייבים מן התורה כי שמוא הן פטורות מן התורה^{יד} וכל מי שאינו מחויב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתו^{טו}.

אבל איש שאינו מחויב בדבר מן התורה כגון שלא אבל כרי שביעה^{טז} יכול להוציא הנשים שאכלו כרי שביעה כמו שיכול להוציא את האנשים שאכלו כרי שביעה ממעם שיתבאר בס"י קצ"ז^{יז}:

קח סעף כב. א"כ הניע לשכרותו של לוט שאו פטור מכל המצות (לעיל ס"י קבח מג"א). וראה הר"ב החיים (ברכת המצות ה"ה ס"ק ב.).

סימן קפו

ס' קפט ס"ד, וכאן מירי באמירת על הארץ הטובה אשר נתן לך, וראה תוס' רבנו יתרה שם ר"ה נשים בברכת המזון.
ז רש"י שם ר"ה בעא מיניה. תשב"ץ ה"א ס' קמט.
ח שבת ס"א, א.
ט דאה רש"י דברים ג, נ ד"ה אף, שכל שבט נקרא עם.
י קידושין כא, ב.
יא תשב"ץ שם, וראה גם רמב"ם הל' ברכות פ"ה ה"א. מאמר מרכזי ס"ק ב.
יב הגינה ד, א.
יג סעף ד.
יד הר"ב רבינו יונה שם ר"ה תפלה (שאינה מוציאה לאיש כיון שחובת מדרבנן). והרא"ש ס"ח רמב"ם הל' ברכות פ"ה ה"א. מור וליבוש ס"א.
טו ברכות כ, ב.
טז כולעיל ס' קפד ס"ב וש"נ.
יז סעף ג, וראה מ"מ זעוניים.

א מנשה ברכות כ, ב.
ב גמרא שם. רמב"ם הל' ברכות פ"ה ה"א. רא"ש ברכות פ"ג ס"ג (שהוא בעיא לרא אופשטא). מור וש"ע ס"א. ולענין שאר מצות ע"י לעיל ס' ע ס"א וש"נ.
ג דברים ה, י.
ד רש"י שם ר"ה או דרבנן. וע"י לקמן ס' קפו ס"ו.
ה רמב"ן ב"ב פ"א, א ד"ה ודבתיב. מרכזי ברכות פ"ג רמ"ו סב. מענין יום טוב ברכות שם אות ק. כנסת הגדולה תנב"י. עולות תמיד ס"ק א. ת"א ס"ק א. והיו כרבי יוסי כמעשר שני פ"ה משנה יד, דכותה פסק הרמב"ם הל' מעשר שני פ"א ה"ג. הל' בבורים פ"ה ה"ג.
ו ע"י מרדכי פ"ג שם. כנסת הגדולה שם. וראה לקמן